

ดุขฎฐฎนฎฎฎฎฎฎฎฎฎฎ: สุนทรียะเพลงร้องโรแมนติกแห่งตำนาน Doctoral Music Performance: The Legacy of Romantic Art Songs

กรวฤษ เทพห้สดีน ณ อฎุทธยา¹ และว้รชดั เปรมานนท้^{2*}
Korawij Devahastin Na Ayudhya¹ and Weerachat Premananda^{2*}

¹ นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

² ศ.ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

¹ D.F.A. candidate, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

² Prof. Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: drwpremananda@yahoo.com

(Received: October 10, 2019; Revised: October 28, 2019; Accepted: October 30, 2019)

บทคัดย่อ

คุณูปการในการแสดงดนตรี : สุนทรีเยลเพลงร้องโรมานติกแห่งตำนาน เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์บทเพลง ร้องศิลป์โรมานติกอันเป็นอมตะสังคีตวรรณคดีของศตวรรษที่ 20 โดยนำเสนอรูปแบบแนวคิด เทคนิคการร้อง การตีความร่วมสมัย และการบูรณาการที่ผสมผสานความโดดเด่นระหว่างดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก ขณะเดียวกัน ในส่วนของงานสร้างสรรค์ ยังประกอบด้วยการประดิษฐ์และเรียบเรียงดนตรีที่เต็มไปด้วยสีสัน และลีลาเสียงใหม่และความวิจิตรของการประดิษฐ์คำร้องภาษาไทย ผลงานถูกนำเสนอต่อสาธารณชนในรูปแบบ การแสดงคอนเสิร์ตใน 3 รายการสำคัญ เป็นการขับร้องเดี่ยวร่วมกับวงออร์เคสตรา นักร้องประสานเสียง ร้องเดี่ยวกับเปียโน และร้องเดี่ยวร่วมกับดนตรีวงแจ๊ซแจ๊ซเบอร์ อำนาจเพลงโดยวาทยกรระดับนานาชาติ เช่น ดนู อันทะกุล และจารุณี หงส์จารุ เพลงร้องศิลป์ของประเทศสยาม เริ่มความรุ่งเรืองเป็นส่วนหนึ่งของ อารยธรรมดนตรีของประเทศตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 วิวัฒนาการของการผสมผสานรูปแบบและลีลาระหว่างดนตรีไทยและตะวันตก เริ่มจากเพลงร้องทำนอง เทศเสียงไทยไปสู่เพลงร้องศิลป์แห่งสยาม มีพัฒนาการอย่างมีเอกลักษณ์และมีองค์ประกอบ สังคีตภาษา ถูกประดิษฐ์และออกแบบให้เหมาะสมกับเทคนิคการร้องและอักขระการออกเสียงภาษาไทยอย่างลงตัว การวิจัยยังได้นำเสนอแบบแผนการสร้างโปรแกรมการแสดงเพลงร้องศิลป์ที่แสดงประวัติและสังคีตอารยธรรม ของวรรณคดีเพลงร้องศิลป์อย่างสมบูรณ์แบบ

คำสำคัญ: เพลงร้องศิลป์ เพลงร้องศิลป์แห่งสยาม เพลงร้องทำนองเทศเสียงไทย

Abstract

The Doctoral Music Performance: The Legacy of Romantic Art Songs is the creative music research to explore the interpretational creativity and integrated modern singing technique of the significantly immortal Western and Thai art songs of the 20th century. In the meantime, the newly invented orchestration, sophisticated design of harmonic tone color as well as the delicate transcription of Thai lyrics had been well crafted and applied. Whereby, the research was followed by three significant national and international concert programs accompanied by the outstanding orchestra and chamber ensemble under the baton of renowned conductors such as Dnu Huntrakul and Charunee Hongcharu. Having been part of the cultural and Western music growth in Siam since the reign of King Rama VI, Thai art song has gradually been transformed and blended the musical language of Western and Thai idioms into the unique characterizing aspect and form. Moreover, the European singing technique and style are exquisitely designed to match the Thai pronunciation and diction. The research also presents predominate art song repertoire that enhance the crystal scenario of its literature and civilization.

Keywords: Art Song, Thai Art Song, Thai Art Song with Pre-existed Tune

บทนำ

เพลงร้องศิลป์โรแมนติก หมายถึง บทเพลงร้องศิลป์ที่เน้นถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เข้มข้นสะท้อนอารมณ์ [1] หรือมุ่งเน้นความบรรเจิดทางจินตนาการ ใช้อารมณ์ความรู้สึกขั้นสูง ตามแนวคิด ศิลปะแบบโรแมนติกหรือจินตนิยม ทั้งนี้ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงเพียงแค่เพลงร้องศิลป์ที่ประพันธ์ในยุคโรแมนติก แต่อย่างใด ความไพเราะของบทกวีในภาษาต่าง ๆ เกิดจากการใช้ศัพท์สำนวนและการสัมผัสซึ่งทำให้เกิด จังหวะและความงดงามทางศิลปะ กระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกในจิตใจของผู้ร้องและผู้ฟัง เมื่อนักประพันธ์เพลง เกิดความประทับใจในบทกวีเหล่านั้นจึงประพันธ์ทำนองเพลงขึ้นมาประกอบเพื่อขับร้อง กลายเป็นที่มาของ “เพลงร้องศิลป์”

เพลงร้องศิลป์ในแถบประเทศตะวันตกมีองค์ประกอบที่เด่นอยู่ 4 ประการ คือ บทกวีนิพนธ์ ทำนองหลัก ผู้ขับร้องเดี่ยวและคอรัส และดนตรีบรรเลงประกอบ การขับร้องเพลงศิลป์มีมาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ 16 แพร่หลายในยุโรปและกลายเป็นที่นิยมอย่างมากในยุคโรแมนติก [2] โดยเฉพาะ ในกลุ่มประเทศที่ใช้ ภาษาเยอรมัน นักประพันธ์เพลงร้องศิลป์ที่มีอิทธิพลและมีชื่อเสียงมาก ได้แก่ Franz Schubert (ค.ศ. 1797-1828) [3] และ Robert Schumann (ค.ศ. 1810-1856) ซึ่งถือว่าเป็นผู้ผลักดันให้เพลงร้องศิลป์เป็นที่นิยมแพร่หลาย รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจให้แก่นักประพันธ์เพลงร้องศิลป์มากขึ้นในเวลาต่อมา

ส่วนในประเทศไทยนั้น เพลงสากลหรือดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีสากล เช่น เปียโนและไวโอลินในการ บรรเลง เริ่มเข้ามาในประเทศไทยไม่ถึงสองร้อยปีที่ผ่านมา เนื่องจากเดิมนั้นไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอน ดนตรีสากลแบบตะวันตก โดยเฉพาะ ในระดับอุดมศึกษา จนกระทั่ง เริ่มมีการเปิดสอนวิชาสังคีตนิยมเป็น วิชาบังคับในมหาวิทยาลัยการศึกษาทั่วไปในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาตั้งแต่เปิดคณะครุศาสตร์ใน พ.ศ. 2500 ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรที่ว่าด้วยเรื่องดนตรีสากลต่าง ๆ มีอายุไม่ถึง 50 ปี เพลงร้องศิลป์ไทยก็เช่นกัน เนื่องจากยังไม่มีการเรียนการสอนด้านนี้อย่างกว้างขวางนัก ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัย ผลักดันและเผยแพร่ ศาสตร์ของเพลงร้องศิลป์โรแมนติกที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ในภาษาไทยให้มากขึ้น โดยเฉพาะ การสร้างสรรค์ เรียบเรียงดนตรีขึ้นใหม่สำหรับแสดงในผลงานดุชนิพนธ์นี้โดยเฉพาะ แต่ยังคงรอบโครงสร้างเดิมของลีลา ทำนองและการขับร้องไว้อย่างเหมาะสม เพื่อให้การขับร้องเพลงร้องศิลป์มีความงดงามไพเราะในเชิงศิลปะ ทั้งด้านดนตรี กวี และการแสดงอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งผู้วิจัยได้ถ่ายทอดออกมาจากการศึกษาและประสบการณ์ การแสดงคอนเสิร์ตของผู้วิจัยเองที่มีมากกว่า 20 ปี

หัวใจของการขับร้องเพลงร้องศิลป์นั้น ประการแรก คือ ความรู้ด้านกายภาพของบทเพลง ผู้ขับร้อง ต้องเข้าใจสังคีตลักษณ์ ท่อนเพลง อัตราจังหวะและลีลาของบทเพลง เพื่อให้สามารถร้องสอดคล้องกับจังหวะ และลีลาตามที่คุณประพันธ์กำหนดไว้ นอกจากนี้ ผู้ขับร้องยังต้องศึกษาทำนองเพลงให้ถูกต้อง แบ่งวรรคตอน ของประโยคแต่ละประโยคให้เหมาะสมกับดนตรีประกอบ เพื่อตีความและสร้างสรรค์เทคนิคการร้องและ อารมณ์ของบทเพลงให้กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดบทเพลง

ประการที่สอง คือ ความรู้ด้านอารมณ์ของคำร้องและบทกวี ผู้ขับร้องต้องเข้าใจความหมายของคำร้อง และต้องฝึกฝนออกเสียงคำที่ออกเสียงยาก โดยเฉพาะ คำควบกล้ำ คำสัมผัสพยัญชนะ และสระที่มักปรากฏ ในบทกลอนเพื่อเล่นเสียงและจังหวะ เช่น “*กรุเกลียวน้ำ ลอดกึ่งหลิว กลอกระลอกพลีว ฟังพรายพริบพริ่น*” จากเพลง *ริมสายธาร* ประพันธ์คำร้องโดยคุณ อ้นตระกูล (เกิด พ.ศ. 2493) ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ มีทั้งเสียงสูงและเสียงต่ำ เกิดเสียงขึ้นสูงลงต่ำไพเราะได้โดยธรรมชาติ และหากได้เพิ่มทำนองอันไพเราะเข้าไป

ก็จะยังทำให้เกิดการผสมผสานคำเนียงที่ไพเราะจับใจยิ่งขึ้น ในภาษาไทย เมื่อเสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนความหมายก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน เมื่อทำความเข้าใจรายละเอียดของบทกวีให้ถี่ถ้วนแล้วจึงสามารถตีความในเรื่องอารมณ์ความรู้สึกของคำร้องว่าจะถ่ายทอดออกมาในลักษณะใด เพลงร้องศิลป์ในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เพลงร้องทำนองเทศเสียงไทยและเพลงร้องศิลป์แห่งสยาม เพลงร้องทำนองเทศเสียงไทยหมายถึง บทประพันธ์ทำนองของคีตกวีชาวต่างประเทศซึ่งใส่คำร้องเป็นภาษาไทย ส่วนเพลงร้องศิลป์แห่งสยามหมายถึง เพลงร้องศิลป์ของนักประพันธ์ชาวไทยที่มีคำร้องเป็นภาษาไทย

ในประวัติศาสตร์ไทย ดนตรีสากลเริ่มเป็นที่นิยมในสังคมผู้ฟังชั้นสูงตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต (พ.ศ. 2424-2487) ทรงพระนิพนธ์ทำนองเพลง *วอลซ์ปลื้มจิต* เมื่อ พ.ศ. 2446 ตามรูปแบบตะวันตกและโปรดให้บันทึกโน้ตอย่างตะวันตกนิยมด้วย ต่อมาใน พ.ศ. 2474 พรานบุรพาได้ประพันธ์คำร้องประกอบทำนองดังกล่าวเพื่อใช้ประกอบละครเรื่อง *โรสิตา* จึงนับได้ว่า *วอลซ์ปลื้มจิต* เป็นเพลงไทยสากลเพลงแรกที่ยังคงกันอยู่ในสมัยนั้น ต่อมาบทเพลงแบบตะวันตกได้รับความนิยมมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อนักประพันธ์เพลงชาวไทยเริ่มประพันธ์เพลงให้มีสำเนียงและลีลาใกล้เคียงความเป็นตะวันตกมากขึ้นด้วยการดัดการ้องเอื้อนในทำนองร้องอย่างไทยเดิมออก และเรียกบทเพลงลักษณะนี้ว่า “เพลงเนื้อเต็ม” แม้ยังใช้ลีลาทำนองแบบเพลงไทยเดิมอัตราจังหวะสองชั้นและเพลงพื้นบ้าน แต่ด้วยการดัดการ้องเอื้อนและประดับประดาทำนองของเสียง “เอียงเอียง” ในชนบทเพลงไทยเดิมออกไป ทำให้ทำนองร้องมีความกระชับเข้าใจใกล้เคียงความเป็นสากลมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดให้มีการฝึกดนตรีตะวันตกในหมู่ข้าราชการและในหมู่ชนชั้นกลาง โดยให้มีผู้เผยแพร่ความรู้วิชาดนตรีตะวันตก ซึ่งถือว่ามียุทธผลต่อพัฒนาการด้านดุริยางคศาสตร์ของไทย คือ พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร, พ.ศ. 2426-2511) และเอื้อ สุนทรสนาน (พ.ศ. 2453-2524) นักดนตรีในวงเครื่องสายฝรั่งหลวง ผู้ก่อตั้งและหัวหน้าวงกรมโฆษณาการ

การเข้าสู่ยุคของเพลงไทยสากลอย่างเต็มรูปแบบในวัฒนธรรมไทยเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2474 ในยุคของภาพยนตร์เสียงศรีกรุงที่ทำให้ดนตรีสมัยนิยมแบบตะวันตกเข้าถึงคนไทยทุกชนชั้น บทเพลงไทยสากลเต็มรูปแบบชุดแรกที่เข้าถึงผู้คนหมู่มาก คือ เพลงจากภาพยนตร์เรื่อง *เพลงหวานใจ* (พ.ศ. 2479) ประพันธ์ดนตรีโดยนารถ ถาวรบุตร (พ.ศ. 2448-2524) ประพันธ์คำร้องโดยขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์ พ.ศ. 2440-2523) ประกอบด้วยเพลงทั้งหมด 8 เพลง

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาบทเพลงร้องที่คัดเลือกไว้ในหัวข้อเกี่ยวกับสังคมประวัติศาสตร์ ว่าด้วยประวัติความเป็นมาของบทเพลง ผู้ประพันธ์ แร่บันดาลใจ หัวข้อเกี่ยวกับคำร้อง รายละเอียดของคำร้องที่ถูกดัด การแบ่งวรรคตอนและประโยคร้องที่สละสลวย และหัวข้อเกี่ยวกับสังคมวิเคราะห์ ว่าด้วยการวิเคราะห์บทเพลงทางทฤษฎีหลังจากนั้นนำข้อมูลมาประกอบการค้นคว้า นำองค์ความรู้ที่ได้มาบูรณาการเข้ากับกรณีศึกษาตามอารมณ์ความรู้สึกของคำร้องและเทคนิคการขับร้องของผู้วิจัยเอง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์เกี่ยวกับการออกแบบลีลาวิธีขับร้อง การตีความให้บทเพลงมีความงดงามอย่างมีศิลปะ และนำเสนอเป็นการแสดงผลงานคุณูปการจำนวน 3 รายการ

ผลการวิจัย

บทเพลงร้องทำนองเทศเสียงไทยอันทรงคุณค่าทางคีตศิลป์และวรรณศิลป์ภาษาไทยที่ผู้วิจัยมา อรรถาธิบายเป็นบทแรก ได้แก่ เพลง *คิดถึง* ประพันธ์ทำนองโดย Pablo de Sarasate (ค.ศ. 1844-1908) และประพันธ์คำร้องโดยเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา, พ.ศ. 2419-2486) และเรียบเรียงเสียงประสานใหม่โดยมรกต เชิดชูงาม (เกิด พ.ศ. 2531) ทำนองเพลง *คิดถึง* มีความเชื่อมโยงกับ ทำนองของเพลงบรรเลง *Violin Zigeunerweisen (Gypsy Airs), Op.20* ท่อนที่สาม ของ Pablo de Sarasate (ค.ศ. 1844-1908) และบทเพลงร้องที่ประพันธ์โดย Sten Njurling (ค.ศ. 1892-1945) ซึ่งใช้ชื่อว่า *Zigeunerweisen* เช่นกัน ส่วนคำร้องเป็นร้อยกรองที่มีความคล้ายคลึงกับกลอนแปด คือ มีวรรคละ 8 คำ เช่น “*เรียม นี่แสน คณึง ถึง น้อย นวล จันทร์*” ทั้งยังมีคำสัมผัสระหว่างวรรคเหมือนกลอนแปดอีกเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 ที่เป็นเสียงสามัญ ต่างออกไปจากกลอนแปดทั่วไปที่กำหนดให้คำสุดท้าย เป็นเสียงจัตวาเท่านั้น

เพื่อประสิทธิผลด้านการขับร้อง ผู้วิจัยได้พิจารณาจัดแบ่งวรรคตอนของประโยคขับร้องตามโครงสร้าง ที่อิงความหมายและไวยากรณ์ด้านภาษาไทย ทั้งยังพิจารณาแบ่งประโยคให้สอดคล้องเข้ากับประโยคทำนอง เพลงเพื่อให้เกิดความงดงามทางอารมณ์ของบทเพลงที่ลงตัวทั้งทำนองและคำร้อง

เพลง *คิดถึง* เป็นบทเพลงดังที่สร้างความประทับใจแก่ผู้ฟังด้วยทำนองไพเราะและคำร้องงดงาม สื่ออารมณ์ความอันลึกซึ้ง จนเป็นที่นิยมของนักร้องหลายคนนำมาขับร้องและบันทึกเสียงไว้มากมาย แต่แทบ ไม่มีนักร้องคนใดที่ร้องเนื้อเพลงนี้ได้ถูกต้องตามที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้ประพันธ์ไว้ ความคลาดเคลื่อน ของคำร้องที่ผิดพลาดสืบเนื่องมาจากการที่เพลงนี้มิได้มีการบันทึกคำร้องเป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่กาลก่อน ทำให้คำร้องที่บอกกล่าวจากปากต่อปากหรือปรับเปลี่ยนคำเอาตามความเข้าใจหรือฟังใจของผู้ร้องแต่ละคน ทำให้บทเพลงมีคำร้องคลาดเคลื่อนไปจากต้นฉบับเดิม คำร้องที่ไม่เหมือนต้นฉบับเดิมในแห่งแรก คือ คำว่า “*นภาพระดับ (ด้วย) ดาว*” ผู้วิจัยได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการจากทายาทเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีว่า เนื้อที่ถูกต้อง คือ “*นภาพระดับดาว*” ไม่มีคำว่า “*ด้วยดาว*” อย่างที่ร้องกันในปัจจุบัน ประเด็นที่สองที่มีผู้สงสัย อยู่มาก คือ ประโยคที่ว่า “*ประมุขเมืองแมน*” นักร้องแทบทุกคนที่บันทึกเสียงร้องไว้มักร้องว่า “*ประมุขเมืองแมน*” กังสดาร เทพหัสดิน ณ อยุธยา บุตรชายคนสุดท้ายของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้ชี้แจงไว้ อย่างชัดเจนว่า ครอบครัวลูกหลานในสายเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีทุกคนทราบดีว่า คำร้องที่ถูกต้องที่ ท่านเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีประพันธ์ไว้ คือ “*ประมุขเมืองแมน*” และบอกต่อรุ่นสู่รุ่นเสมอมา แม้แต่ผู้วิจัย เองเคยได้ยิน ปรียา (เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ฉิมโฉม ผู้เป็นคุณป้ากล่าวไว้ว่า “*เนื้อเพลงคิดถึงคนชอบร้องเนื้อ เพลงผิด เนื้อที่ถูก คือ ประมุขเมืองแมน*”[4]

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแบ่งวรรคและประโยคหายใจของบทเพลงนั้นมีความสำคัญยิ่งสำหรับ บทเพลงร้องศิลป์ ผู้วิจัยมีวิธีแบ่งประโยคของบทเพลงตามเนื้อหาของคำร้องให้แต่ละประโยคมีความหมายครบ ถ้วนกระบวนความ ทำให้ประโยคขับร้องในบทเพลงนี้มีความยาวขึ้นมากและให้ความรู้สึกแตกต่างจากการร้องฉบับ อื่น ๆ ประโยคขับร้องที่มีความยาวนั้นต้องอาศัยความสามารถในการควบคุมลมหายใจอย่างถูกวิธี เพื่อผ่อนกระแส ลมจากปอดผ่านเส้นเสียงด้วยแรงดันลมที่เหมาะสม และขับเคลื่อนเส้นเสียงให้สั่นสะเทือนจนเกิดเสียง ร้องที่พอเหมาะพอดีจนจบประโยคที่ได้กำหนดไว้ [5]

เมื่อศึกษาลีลาการขับร้องแบบเดิมซึ่งล้วนใช้เทคนิคการขับร้องและบรรเลงในแบบดนตรีเพลงร้องอุปรากรยุคโรมานติกที่มักมีธรรมเนียมการแสดงฝีมือของนักดนตรีหรือนักร้องในช่วงเดี่ยว (Cadenza) ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดนี้มาออกแบบช่วงเดี่ยวขนาดสั้น เพื่อให้มีลีลาใกล้เคียงธรรมเนียมเก่าและยังเป็นการสร้างสีสันของบทเพลงให้ตราตรึงใจผู้ฟังได้มากขึ้นอีกด้วย

ภาพที่ 1 ช่วงเดี่ยว (Cadenza) ที่ผู้วิจัยด้นสดบนเวที

เมื่อบทเพลงไทยสากลเป็นที่นิยมอย่างสูงและกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยยุคใหม่ตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวคิด เทคนิคการประพันธ์และการเรียบเรียงดนตรีที่เข้มข้นขึ้นตามองค์ความรู้และการสร้างสรรค์ของนักประพันธ์ชาวไทยผ่านวันเวลายาวนานหลายทศวรรษ ทำให้บทเพลงไทยสากลก้าวสู่ความเป็นเพลงร้องศิลป์แห่งสยาม เกิดเพลงร้องศิลป์ที่ไพเราะและทรงคุณค่า ทั้งท่วงทำนอง ดนตรีบรรเลงประกอบวรรณศิลป์สำหรับคำร้อง รวมไปถึงเทคนิคการบรรเลงสด [6] สำหรับงานดุष्ฎิณิพนธ์ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุष्ฎิณิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทเพลงจำนวน 12 บทมาวิเคราะห์และออกแบบการขับร้อง ซึ่งเพลงทั้งหมดเรียงลำดับตามปีที่ประพันธ์ขึ้น 12 บท ประกอบด้วย

1. เพลง เงามไม้ ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2482
2. เพลง อยาจะลืม ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2489
3. เพลง สายสัมพันธ์ ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2490
4. เพลง ขอให้รักกัน ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2495
5. เพลง เรือนแพ ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2504
6. เพลง หยาดเพชร ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2508
7. เพลง รักไม่เป็น ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518
8. เพลง รักฉันทจริงหรือเปล่านะ ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520
9. เพลง น้ำค้าง ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2525
10. เพลง ไร่จันทร์ ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2526
11. เพลง วสันต์สวาทคดี ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2537
12. เพลง แคลงใจ ประพันธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2557

เพลง เงามไม้ ประพันธ์ทำนองโดย หม่อมหลวงพวงร้อย สนิทวงศ์ (พ.ศ. 2457-2543) ประพันธ์คำร้องโดย พระยาโกมารกุลมนตรี (พ.ศ. 2434-2504) และเรียบเรียงเสียงประสานใหม่โดยมรกต เชิดชูงาม เพลง เงามไม้ ได้รับการบันทึกแผ่นเสียงครั้งแรกโดยนภา หวังโนธรรม ต่อมาถูกนำมาประกอบภาพยนตร์เรื่อง เรือนแพ ขับร้องบันทึกแผ่นเสียงโดยสวลี ผกาพันธุ์ [7] หม่อมหลวงพวงร้อยให้ความสำคัญของคำร้องวรรณยุกต์ไทยมาก กล่าว คือ ทำนองเพลงที่ท่านประพันธ์จะถูกกำกับด้วยสัญลักษณ์เสียงวรรณยุกต์สามัญ เอก โท ตรีและจัตวา ไว้ที่โน้ตเพลง เพื่อส่งให้ผู้ประพันธ์คำร้องแต่งคำร้องให้ลงเสียงวรรณยุกต์ที่กำหนดไว้

เพลง *เงาไม้* เป็นเพลงไทยสากลอมตะที่ได้รับความนิยมนำมาขับร้องอยู่เสมอ ด้วยความไพเราะของท่วงทำนองที่สอดรับกับความงามของคำร้องที่บรรยายบรรยากาศยามค่ำคืนอันสวยงามในแบบไทย ๆ อย่างกลมกลัด ทั้งยังมีลักษณะร่วมของบทเพลงเรื่อ (Barcarolle) ที่เป็นบทเพลงพายเรือจีบสาวของชาวเวนิส ที่นิยมประพันธ์กันในยุคคลาสสิกและยุคโรแมนติก ภาพคู่รักพากันพายเรือในยามค่ำคืนเพื่อชมธรรมชาติ สามารถจินตนาการความหวานชื่นโรแมนติกของการจีบกันของผู้คนเมื่อวันวานกลับมาให้ผู้ฟังได้รำลึกคำร้องที่มีเนื้อหารวบรัดและสั้นกระชับนั้นสื่อสารเรื่องราวด้านเพศอันขูสาวในรูปของศิลปะแนว Erotica ที่มักพบได้บ่อยในผลงานศิลปะและงานวรรณกรรมของไทยที่มีอาจแสดงเรื่องราวด้านเพศหรือการมอมมีศิลปะ เนื้อเพลงเริ่มต้นด้วยการบรรยายถึงแสงจันทร์ที่เร้าให้คู่รักออกไปพายเรือเล่นในยามดึกด้วยประโยคที่ว่า “แสงจันทร์วันนั้นวล คล้ายชวนให้น้องเที่ยว จะให้ลี้ลับไปแห่งไหน” ด้วยการตั้งคำถามลอย ๆ ไว้ว่า “จะให้ไปที่ไหนนั้น” ผู้วิจัยเห็นว่า ยังเป็นการกระตุ้นความตื่นเต้นและเร้าอารมณ์อย่างมีชั้นเชิง อย่างไรก็ตาม คำร้องที่งดงามอธิบายความงามแวดล้อมรอบตัวอย่างสั้นกระชับและสรุปเรื่องราวไว้อย่างน่าฉงนด้วยประโยคที่ว่า “พรรษรมย์ ลมรวิ จอดเรืออาศัยเงาไม้ฝั่งชล” ก็สามารถเปิดทางให้อารมณ์และจินตนาการของผู้ฟังคิดต่อได้เป็นอย่างดีว่าทั้งสองจอดเรือและจะทำอะไรหรือไปที่ไหนต่อไป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นถึงเนื้อเพลงที่พรรณนาสภาพแวดล้อมในยามดึก ไม่ว่าจะเป็นแสงจันทร์ สายน้ำ สายลมหรือหมู่ปลา ยังปรากฏจุดน่าสนใจซึ่งถือเป็นจุดหมายปลายทางหลักของเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดในบทเพลงนั้น คือ ประโยคที่ว่า “เงาดำนั้นเงาใด อ้อ ไม่ริมฝั่งชล” เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับประโยคจบของบทเพลงที่กล่าวว่า “จอดเรืออาศัยเงาไม้ฝั่งชล” จะเห็นความเชื่อมโยงของ “เงาไม้ริมฝั่งชล” ได้ทันใด กลวิธีที่ล้าลึกในการย้า “คำสำคัญ” ของบทกวีที่ปรากฏในเพลง ใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้ฟังคิดถึง “เงาใด” นั้น คือ เงาใด ตามด้วยการตอบคำถามในทันทีทันใดอย่างมีเสน่ห์ ด้วยคำอุทาน “อ้อ ไม่ริมฝั่งชล” คำว่า “อ้อ” นั้นสร้างสีสันความน่ารักให้เกิดขึ้นและทำให้ผู้ฟังจดจำเพลงได้เป็นอย่างดี หม่อมหลวงพวงร้อย สนิทวงศ์ เคยให้คำแนะนำไว้ว่า คำว่า “อ้อ” ควรร้องเป็นคำสั้น ไม่ลากยาว ให้สอดคล้องกับจังหวะการพูดกึ่งอุทานเบา ๆ ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่าเทคนิคเช่นนี้ทำให้เกิดความแตกต่างจากทำนองเพลงที่ดำเนินมาก่อนหน้านั้น ซึ่งมีลักษณะประโยคยาวแบบ Legato คือ เรียบและต่อเนื่อง แต่ถูกขัดจังหวะด้วยคำว่า “อ้อ” ซึ่งเป็นคำสั้นที่เน้นอยู่ในจังหวะตกที่หนึ่งของห้อง เมื่อร้องคำนี้สั้นแล้วจะเกิดจังหวะหยุดเงียบขึ้น 1 จังหวะก่อนเข้าสู่คำสำคัญของบทเพลงที่เป็นการเฉลยคำตอบ คือ “ไม่ริมฝั่งชล” ผู้วิจัยเห็นว่านักร้องต้องเข้าใจและให้ความสำคัญกับการสื่อสาร “คำสำคัญ” ของบทเพลงนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำที่เป็นชื่อเพลง ซึ่งในที่นี้ คือ “เงาไม้” เพื่อให้การสื่อสารบริบทสำคัญที่บทเพลงต้องการสื่อให้ชัดเจน

เพลง *ขอให้รักกัน* ประพันธ์ทำนองโดยหม่อมหลวงประพันธ์ สนิทวงศ์ (พ.ศ. 2462-2546) ประพันธ์คำร้องโดยสุนทรียา ณ เวียงกาญจน์ (พ.ศ. 2469-2557) และเรียบเรียงเสียงประสานโดยกรวิช เทพหัสดิน ณ อยุธยา (เกิด พ.ศ. 2521) และเจตพงษ์ สุขุมินท (เกิด พ.ศ. 2531)

เพลง *ขอให้รักกัน* เดิมใช้ทำนองเดียวกับเพลง *ฟ้าเรือแสงทอง* ต่อมาหม่อมหลวงประพันธ์ได้ขอให้สุนทรียา ณ เวียงกาญจน์ (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง พ.ศ. 2549) แต่งคำร้องขึ้นอีกบทเพื่อให้ในทำนองเดิม ให้ชื่อว่าเพลง *ขอให้รักกัน* ผู้วิจัยได้มีโอกาสฟังบทเพลงนี้ครั้งแรกในงานมหกรรมดนตรี “สิงหา 35 ประชาวมใจ” ในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

ทรงเจริญพระชนมายุครบ 5 รอบ ในวันเสาร์ที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2535 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย [8] ผู้วิจัยเกิดความประทับใจในความไพเราะของทำนองที่มีกลิ่นอายเพลงโรแมนติคอย่างตะวันตกแท้ ๆ ทำให้เกิดความรู้จักเคลิบเคลิ้มและสัมผัสได้ถึงอารมณ์สุนทรีย์แห่งความโรแมนติคอย่างกินใจ

การนำมาเรียบเรียงใหม่ในครั้งนี้มีการใช้ชนิดคอร์ดที่หลากหลายตามลีลาของดนตรีแจ๊ส เพื่อทำให้เสียงประสานมีลักษณะของความเป็นดนตรีแจ๊สในลีลา Bossa Nova มากยิ่งขึ้น และผู้วิจัยได้วางเทคนิคการขับร้องและออกแบบการใช้เสียงให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับการขับร้องแจ๊ส คือ การใช้เสียงร้องที่ราบเรียบปราศจากการใช้เสียงลูกคอก (Vibrato) เพื่อให้ให้น้ำหนักของเสียงร้องไม่หนักจนเกินไป เสียงร้องฟังแล้วโปร่งสบาย ซึ่งช่วยให้บรรยากาศสีสนของบทเพลงฟังดูเป็นเพลงที่รื่นหู เพราะบทเพลงในลีลานั้นจะเน้นความโดดเด่นของทำนองที่ไหลลื่นผสานลีลาที่มีความโหมมากกว่าที่จะเน้นอารมณ์เบื้องลึกอย่างหนักแน่นของเนื้อหาเพลง ด้านความเข้มเสียงตลอดทั้งบทเพลงมีระดับความดังที่ไม่แตกต่างกันมาก โดยเฉพาะ เสียงร้อง เนื่องด้วยเป็นบทเพลงที่ประพันธ์มาเพื่อการขับร้องกับไมโครโฟน จึงเน้นคำร้องที่ชัดเจนมากกว่าเน้นการเปล่งเสียงและความเข้มเสียง

เพลง *เรือนแพ* ประพันธ์ทำนองโดยสง่า อารมักร (พ.ศ. 2465-2542) ประพันธ์คำร้องโดยชาลี อินทรวิจิตร (เกิด พ.ศ. 2466) และเรียบเรียงเสียงประสานโดยคุณ อันตรกุล บทเพลงนี้เป็นเพลงนำภาพยนตร์เรื่อง “เรือนแพ” ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก สร้างโดยบริษัทอศวินภาพยนตร์ กำกับการแสดงโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ออกฉายครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2504 ณ โรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย บทเพลง *เรือนแพ* ได้รับการบันทึกแผ่นเสียงครั้งแรกโดยชรินทร์ นันทนาคร (ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง เพลงไทยสากล-ขับร้อง ประจำปี พ.ศ. 2541)

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล ทรงควบคุมการประพันธ์คำร้องด้วยพระองค์เอง เพราะทรงมีความต้องการให้คำร้องเพลงนี้ถ่ายทอดความสุข ความทุกข์ และเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนเรือนแพซึ่งเป็นสถานที่หลักของภาพยนตร์ ให้สื่อสารออกมาอย่างเห็นภาพและสะท้อนความรู้สึกของเรื่องราวได้ชัดเจนที่สุด อย่างเช่นประโยคที่ว่า “*หลับอยู่ในความรัก*” คำร้องอีกประโยคที่มีความโดดเด่นและเป็นทีจดจำของผู้ฟังเพลงได้ดี คือ ท่อนที่ร้องว่า “*หัวหรืออ้อมก็ยืมพอกัน ชีวิตกลางน้ำสุขสันต์ ใ้อัศวรศรีในเรือนแพ*” ซึ่งโด่งดังเป็นวลีเพลงอมตะมาจนถึงทุกวันนี้

บทเพลง *เรือนแพ* เรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงดุริยางค์ขนาดใหญ่โดยคุณ อันตรกุล เพื่อให้กรวิช เทพหัสดิน ณ อยุธยา ขับร้องโดยเฉพาะ โดยอิงจากช่วงเสียงร้องของกรวิชเป็นหลัก ลักษณะเด่นของบทเพลงนี้ผู้เรียบเรียงใช้วิธีการประพันธ์ในลักษณะของดนตรีพรรณนาตามลีลาของเพลงร้องศิลปตะวันตกเอกลักษณ์สำคัญของการเรียบเรียงดนตรีของคุณชิ้นนี้ คือ วิธีการขยายห้องเพลงให้ยาวขึ้นจากทำนองดั้งเดิมเพื่อรื้ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังด้วยเครื่องดนตรีที่เร้าคล้ายกับการเปิดฉากของภาพยนตร์ ดนตรีในห้องเพลงที่ 7 บรรเลงสร้างเสียงของลมให้เกิดขึ้นเพื่อรับกับบทร้องที่มาในท้องถัดมาว่า “*หรี้งระงมลมพลิวมา*” และยังคงดัดแปลงทำนองร้องโดยการทอดเสียงขึ้นช่วงคู่ 8 ในประโยคที่ว่า “*กลิ่นดอกไม้วังจวน ยังอบอวลวนยี่*” เพื่อสร้างความประหลาดใจให้แก่ผู้ฟังซึ่งคุ้นเคยกับทำนองเพลงเดิม นอกจากนี้ ทำนองที่ทุดสูงขึ้นยังสร้างอารมณ์เพลงที่ร่าเริงมากกว่าทำนองดั้งเดิมอีกด้วย

เพลง *หยาดเพชร* ประพันธ์ทำนองโดยสมาน กาญจนผลิน (พ.ศ. 2464-2538) ประพันธ์คำร้องโดยชาลี อินทรวิจิตร และเรียบเรียงเสียงประสานใหม่โดยคุณ อันตรกุล เพลง *หยาดเพชร* เป็นเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่อง “เงิน เงิน เงิน” สร้างโดยบริษัทละโว้ภาพยนตร์ กำกับการแสดงโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรรมงคลการ ออกฉายครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2508 ณ โรงภาพยนตร์เฉลิมเขตร์ บันทึก

แผ่นเสียงครั้งแรกโดยชรินทร์ นันทนาคร เพลง *หยาดเพชร* ถือเป็นเพลงไทยสากลอมตะที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากลักษณะเด่นด้านทำนองสำเนียงเพลงไทยเดิมที่มีความไพเราะมาก เป็นเอกลักษณ์ที่ทำให้ผู้คนจดจำและร้องตามได้ในทันทีที่บทเพลงเริ่ม ตามประวัติของเพลงบทนี้ ชรินทร์ นันทนาครขอร้องให้ชาลี อินทรวิจิตร ประพันธ์บทเพลงนี้ขึ้น เนื่องจากต้องการสื่อถึงความรักภายในใจที่มีต่อเพชร เขาพระราชกร์ ดังนั้น คำว่า “เพชร” ที่ปรากฏในบทเพลงนี้ นอกจากจะสื่อถึงความรู้สึกเทิดทูนผู้หญิงที่ตัวละครในภาพยนตร์ชื่อว่า “รังสรรค์” (รับบทโดย ชรินทร์ นันทนาคร) ซึ่งเป็นครูสอนเปียโนฐานะยากจน ผู้มีใจรักต่อ “ภารติ” (รับบทโดย สุมาลี ทองหล่อ) ลูกสาวท่านขุนมหาเศรษฐีแล้ว คำว่า “เพชร” ยังสื่อความหมายโดยนัยถึง “เพชร เขาพระราชกร์” ในคราวเดียวกันด้วย รวมทั้งคำร้องที่ว่า “หวานปานน้ำผึ้งเดือนห้า” ก็เจาะจงเปรียบเทียบกับความงามของเพชรโดยตรง เพราะเพชรได้รับฉายาจากผู้ชมและสื่อมวลชนในขณะนั้นว่า “นางเอกนัยน์ดาหยาดน้ำผึ้ง”

บทเพลง *หยาดเพชร* ที่ได้รับการเรียบเรียงเสียงประสานโดยคุณ อันตะระกุลนั้นมีความแตกต่างออกไป กล่าว คือ บทเพลงเริ่มเข้าท่อนทำนองร้องในทันทีโดยปราศจากท่อนนำของดนตรีบรรเลงเหมือนเพลงทั่วไป นอกจากนั้น ยังมีการสร้างความแตกต่างด้านอารมณ์ที่หลากหลาย มีการใช้เทคนิครวโน้ตในกลุ่มเครื่องสายประกอบเพื่อให้สอดคล้องกับคำร้องซึ่งพรรณนาว่า “หยาดเพชรเกล็ดแก้วแววว่ำ ร่วงมาจากฟ้าหรือไร” ซึ่งเป็นทำนองในทิศทางขึ้นและเป็นทำนองที่ติดหูผู้ฟัง ผู้เรียบเรียงดนตรีจึงเสริมความสำคัญของทำนองท่อนนี้ด้วยพื้นผิวดนตรีอันหนาแน่นให้ความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่อลังการ จากนั้นจนถึงท่อน B มีความหนาแน่นของดนตรีและความเข้มข้นที่ลดลงทันที ทั้งยังเปลี่ยนคีย์ไปสู่คีย์ Ab ไมเนอร์ทันทีทันใด ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับเนื้อหาที่ว่า “แม้ยามเพชรหยาดจากฟ้า ร่วงลงมา” ส่งผลให้บทเพลงช่วงนี้มีการเปลี่ยนอารมณ์เพลงอย่างรุนแรง เต็มไปด้วยความมืดมน ทำให้สีน้ของบทเพลงเปลี่ยนแปลงฉับพลัน นักร้องพึงควรระมัดระวังเนื่องจากทำนองร้องเปลี่ยนไปอยู่ในคีย์ใหม่ด้วย

เพลง *รักฉันจริงหรือเปล่า* ประพันธ์ทำนองโดยณัฐ ยนตรรักษ์ ศิลปินศิลปาธร สาขาศิลปะ ประจำ พ.ศ. 2549 (เกิด พ.ศ. 2497) ประพันธ์คำร้องโดยวิสุตา สาณะเสน (เกิด พ.ศ. 2482) บทเพลงนี้เกิดขึ้นจากการที่ณัฐมีโอกาสได้ไปเยี่ยมทินนาต นิสาลักษณ์ ขณะที่ณัฐเล่นเปียโนโดยการดันทำนองสดไปเรื่อย ๆ ทำให้เกิดทำนองเพลง *รักฉันจริงหรือเปล่า* ขึ้นและเห็นว่าไพเราะจึงบันทึกทำนองไว้ ต่อมาวิสุตา สาณะเสนได้ประพันธ์คำร้องให้เป็นเพลงร้องที่สมบูรณ์ หลังจากนั้นณัฐได้เรียบเรียงเสียงประสานให้อยู่ในรูปแบบของเพลงขับร้องประสานเสียงสำหรับวงประสานเสียงวงมหาวิทยาลัย และยังได้ประพันธ์เพลงที่เป็นคู่กันในเชิงเพลงสาวถาม-หนุ่มตอบ ที่มีชื่อว่าเพลง *รักจริง* เพื่อให้มีนักร้องจากโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยได้ขับร้องโต้ตอบกัน เมื่อผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ประพันธ์เพื่อนำบทเพลง *รักฉันจริงหรือเปล่า* มาขับร้องเดี่ยว ผู้ประพันธ์ได้มอบโน้ตเพลงนี้ซึ่งอยู่ในรูปแบบเพลงประสานเสียงในคีย์ D เมเจอร์ซึ่งเขียนด้วยลายมือของผู้ประพันธ์เองและผู้ประพันธ์ยังได้อนุญาตให้ปรับเปลี่ยนคีย์เพลงเป็น Bb เมเจอร์เพื่อความเหมาะสมในการขับร้องเดี่ยวสำหรับนักร้องชายอีกด้วย

บทเพลงนี้กำเนิดจากการดันทำนองสด ส่งผลให้บทเพลงโดดเด่นด้านการแปรทำนอง เป็นเอกลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในช่วงของการเดี่ยวเปียโน อีกทั้งยังมีลีลาของบทประพันธ์เพลงบรรเลงเปียโนที่ใช้เทคนิคการบรรเลงขึ้นสูงและใช้ความสามารถของผู้บรรเลงอย่างยิ่ง บทเพลงมีสีสันฟูฟาดสดใสเต็มไปด้วยโน้ตประดับอันถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่ปรากฏในผลงานเปียโนส่วนใหญ่ของณัฐ ยนตรรักษ์ บทเพลงนี้มีการใช้คอร์ดที่ง่ายท่วงทำนองสนุกสนานจดจำง่าย เนื่องจากทำนองในแต่ละท่อนมีลักษณะประโยคถาม-ตอบ ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการโปรยประโยคคำถามสั้น ๆ (Short Antecedent) ว่า “รักฉันจริงหรือเปล่า” ที่ปรากฏในเพลง 2 ครั้ง

และประพันธ์ประโยคคำตอบ (Longer Consequent) ด้านทำนองท่อนเดียวเปียโน ยังคงยกทำนองท่อนสร้อยของประโยคที่แสดงคำร้องว่า “รักฉันจริงรีเปล่านะ” ซึ่งเป็นโมทีฟหลักสำคัญของบทเพลง ถือเป็นวิธีการพัฒนาทำนองในบทเพลงสำหรับบรรเลงเปียโนอย่างชัดเจน

Antecedent (Question)

6

Voice

P

รัก ฉัน จริง รี เปล่า นะ!

Bb

Gm7

Pno.

ประโยคถาม (Antecedent)

Consequent (Answer)

10

Voice

หลง ให้ เรา เพื่อ เฝ้า... คอย... หวัง เลื่อน คด้อย เห็น - ห่าง...

Cm

F7

G7/B

F7

Legato

Bb

Pno.

ประโยคตอบ (Consequent)

ภาพที่ 2 ห้องที่ 6-14 ประโยคถาม-ตอบ

Antecedent

33

Pno.

f

leggiero

Bb

Dm/A

Gm7

Consequent

37

Pno.

mf

Cm

F7

G7/B

F7

Bb

ภาพที่ 3 ห้องที่ 33-40 ทำนองท่อนเดียวเปียโน ยังคงยกทำนองท่อนสร้อยของประโยค “รักฉันจริงรีเปล่านะ”

บทเพลงจากห้องที่ 61-68 (หรือ 26-33) มีการใช้เทคนิคห้วงลำดับเสียงประสาน ในลักษณะที่มีโน้ตขาขึ้นแบบค่อยสูงขึ้นทีละนิตในแต่ละห้วงไปสู่จุดสูงสุด โดยอิงลักษณะของวงจรคู่ 5 เทคนิคการขับร้องในท่อนนี้จึงจำเป็นต้องไปในทิศทางเดียวกันเพื่อเราอารมณ์บทเพลงให้เข้มข้นขึ้น ด้วยวิธีการเพิ่มความเข้มเสียงอาศัยเทคนิคการร้องดังขึ้นทีละน้อย และเปลี่ยนเสียงที่มีกระแสเสียงที่มีความคมชัดของเนื้อเสียงสูง เพื่อให้ประโยคร้องที่ได้ยินมีพลังและความบาดลึกถึงอารมณ์ตามเนื้อเพลง

61 *mf cresc.* **Sequence** **Circle of 5th**

Voice: ให้ เป็น ไรค... รัก ม - ลาย ให้ ตาย ด้วย คำ เขา หลอก ด้วย คำ หวาน สุด ร่า พัน ความ รัก นั้น สุด ระ -

Piano: *cresc.* *ff* *p* *rall.*

65 *ff* *p* *rall.*

Voice: ถ้า หาก คำ รัก ที่ บอก... เลื่อน หาย รัก ฉัน จึง ร

Piano: *ff* *p* *rall.*

ภาพที่ 4 ห้องที่ 61-68 การใช้เทคนิคห้วงลำดับเสียงประสานค่อยสูงขึ้นทีละนิตในแต่ละห้วงไปสู่จุดสูงสุด

เมื่อพิจารณาลักษณะทำนองร้องและลีลาการบรรเลงประกอบแล้วเห็นได้ว่า บทเพลงมีความร่าเริงสดใสเป็นเอกลักษณ์ ฉะนั้น ในเรื่องของน้ำเสียงและเทคนิคในการขับร้อง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรเป็นไปเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์แห่งความร่าเริงสดใสด้วย ลีลาและอารมณ์เพลงอยู่ในลักษณะหยอกล้อ ก็จำเป็นต้องนำเสนอออกมาให้ผู้ฟังเกิดรอยยิ้มขึ้น จากการวางแผนทางการขับร้องและบรรเลงภายในกรอบแนวความคิดของคำว่า “ดนตรีลีลาน่ารัก” หมายถึง ดนตรีที่นำเสนอลีลาและอารมณ์ของบทเพลงที่ก่อให้เกิดความรู้สึกน่ารัก สามารถสร้างความประทับใจและรอยยิ้มได้เสมอ

เพลง *น้ำค้าง* ประพันธ์ทำนองโดยกังสดาร เทพหัสดิน ณ อยุธยา (เกิด พ.ศ. 2479) ประพันธ์คำร้องโดยวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (เกิด พ.ศ. 2484) ผู้ใช้นามปากกาว่า “ยอดสร้อย” และเรียบเรียงเสียงประสานโดยกรวิช เทพหัสดิน ณ อยุธยา บทเพลง *น้ำค้าง* ได้รับรางวัลรองชนะเลิศจากการประกวดประพันธ์เพลงสากล รายการ “พิณทอง” ประจำปี 2525 จัดโดยธนาคารกสิกรไทย ขับร้องในงานประกวดโดยทิพย์วัลย์ ปิ่นภิบาล

เพลง *น้ำค้าง* ใช้วิธีการประพันธ์คำร้องขึ้นก่อนแล้วจึงใส่ทำนอง ผู้ประพันธ์คำร้องเกิดแรงบันดาลใจจากการที่เห็นความสวยงามของน้ำค้างอันใสบริสุทธิ์เกาะบนใบไม้สีเขียวเมื่อต้องแสงตะวัน ทำให้เห็นหยดน้ำค้างเปล่งประกายดุจรัศมีของเพชรที่สวยงามจับตาอย่าง ส่งให้ผู้พบเห็นเกิดสุนทรีภาพและความสุขสงบ จึงได้นำแรงบันดาลใจดังกล่าวมาประพันธ์บทร้อยกรองชื่อ “น้ำค้าง” ภายหลังกังสดารนำบทร้อยกรองดังกล่าวมาประพันธ์ทำนองใส่และส่งประกวดจนได้รับรางวัล เพลง *น้ำค้าง* ได้รับการบันทึกเสียงครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2525 ขับร้องโดยนันทิดา แก้วบัวสาย

กังสดาร เทพหัสดิน ณ อยุธยา เป็นบุตรคนสุดท้องของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) กังสดารเป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร แต่มีความรักและสนใจในดนตรีมาตั้งแต่เรียนชั้นมัธยมศึกษา เมื่อเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ในวงดนตรีสากล (KU Band) โดยได้รับพระกรุณาจากพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ ทรงสนับสนุนเรื่องดนตรี การประพันธ์เพลง และการแสดงดนตรีอย่างเต็มที่

เพลง *น้ำค้าง* ถูกประพันธ์ขึ้นเพื่อแสดงสุนทรีภาพด้านจินตภาพทางอารมณ์ความรู้สึกเป็นหลัก ฉะนั้น การแสดงออกทางความรู้สึกอันชัดเจนสวยงามต่อบรรยากาศยามอรุณรุ่งซึ่งถ่ายทอดผ่านทำนองเพลงนั้นจึงเป็นหัวใจสำคัญยิ่งที่ผู้วิจัยในฐานะนักร้องให้ความสำคัญ ประการต่อมา ที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญ คือ ความงดงามของการร้องเพื่อถ่ายทอดทำนองเพลงอย่างมีศิลปะ เนื่องจากลักษณะการประพันธ์ทำนองมีลีลาแปลกใหม่ ต่างออกจากเพลงสมัยนิยมรุ่นเดียวกันอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะ การพัฒนาทำนองที่มีการกระโดดขึ้นสูงลงต่ำ และมีช่วงเสียงที่กว้างกว่าบทเพลงร่วมสมัยบทอื่น ๆ สิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของเพลงบทนี้ คือ ลักษณะสีเสียงของผู้ขับร้อง ผู้ประพันธ์ให้ความเห็นว่า สถานการณ์ของบทเพลงเริ่มต้นในช่วงเวลาเช้าตรู่ ยามท้องฟ้ายังคงความมืดสลัว เมื่อแสงตะวันค่อย ๆ สาดแสง ความกระจำงของทำนองบทเพลงก็จะสว่างไสวขึ้นตามไปด้วย บทเพลงนี้ผู้ประพันธ์ตั้งใจประพันธ์ให้บทร้องที่มีน้ำเสียงทุ้มขับร้อง เพื่อสร้างสีสันของบทเพลงให้มีความสลับแต่อบอุ่นเหมือนแสงตะวันที่ฉาบทอดต้องประกายน้ำค้างยอดหญ้ายามเช้า

เพลง *น้ำค้าง* เรียบเรียงเสียงประสานสำหรับวงเปียโนทริโอโดยกรวิช เทพหัสดิน ณ อยุธยา ใช้วิธีการประพันธ์ลักษณะของดนตรีพรรณนาตามลีลาของเพลงร้องศิลปะตะวันตกเพื่อสร้างบรรยากาศของฉากหลัง สนับสนุนเรื่องราวของบทกวีให้งดงามเด่นชัดขึ้น เครื่องดนตรีแต่ละแนวบรรยายถึงบรรยากาศแวดล้อมด้วยเสียงอันหลากหลายเลียนเสียงธรรมชาติ ความน่าสนใจของการประพันธ์ทำนองที่มีเอกลักษณ์ด้วยวิธีการที่ไม่ปกติ โดยเปลี่ยนคีย์จาก A ไมเนอร์ (ท่อนที่ 13-16) เป็น D ไมเนอร์ (17-24) ซึ่งเป็นไปตามลักษณะวงจรคู่ 5 ส่งผลให้ดนตรีและทำนองมีความรู้สึกหนักแน่นยิ่งขึ้น ฉะนั้น สีสันของเสียงร้องโดยเฉพาะในท่อนที่ 21 เป็นต้นไปจำเป็นต้องมีกระแสเสียงที่มีพลังมากขึ้น จากผลของการเปลี่ยนคีย์และแนวทำนองที่มีระดับเสียงความสูงเพิ่มขึ้น นักร้องควรทำความเข้าใจถึงการสื่อสารแนวคิดด้านความเข้มข้นของอารมณ์ บทเพลงที่เพิ่มขึ้นจากเทคนิควิธีการเปลี่ยนคีย์ และถ่ายทอดให้ชัดเจน โดยเฉพาะ เมื่อคำร้องมีการเน้นย้ำชื่อของบทเพลงก็มักมีนัยสำคัญแฝงอยู่ด้วยเสมอ

13

Voice: น้ำ - ค้าง กลาง-หาว ประ-โลม หยาด มา ดู พรรา ไป ทัว

Vln. *p* *mf*

Vc.

Pno. C Am Em C A7 Dm

18

Voice: ไพร พฤก ษา เจ้า-ชื่น ขวน - ชม น้ำ- ค้าง ดั่ง ทิพย์ โลม - หล้า

Vln.

Vc.

Pno. Bb Bbm7 A7 A7/E Bb Bb/F Am F/A

ภาพที่ 5 ห้องที่ 13-23 การประพันธ์ทำนองที่มีเอกลักษณ์ด้วยวิธีการที่ไม่ปกติ
โดยเปลี่ยนจาก A ไมเนอร์เป็นคีย์ D ไมเนอร์

ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจจากคำร้องคำว่า “น้ำค้างพรหม” นำมาสร้างโมทีฟที่สามารถสื่อถึงน้ำค้างพรหม
ด้วยวิธีการประพันธ์กลุ่มโน้ต 1 ชั้นขาลง และใช้โมทีฟสอดแทรกอยู่ตลอดบทเพลง

28

Voice

สรวง ใน

Vln.

p *p cresc.*

Vc.

Pno.

E^b C⁷ G^{#o7} A^m

ภาพที่ 6 ห้องที่ 28-29 โหมที่พีที่ได้แรงบันดาลใจมาจากการนำคำ “น้ำค้างพรหม”

39

Voice

ใส ดับ ความ-ร้อน ทั้ง ปวง สู่ ความ-สุข เขือก-

Vln.

Vc.

Pno.

E^{7/B} A^{m7/C} A^{m6} E

ภาพที่ 7 ห้องที่ 40-41 โหมที่พีที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อความหมายถึง “น้ำค้างพรหม”

อารมณ์ความรู้สึกโดยรวมของบทเพลงนี้จำเป็นต้องบรรยายมิติบรรยากาศของความงามดงามเยียบสงบในเวลาเช้าตรู่ผสมกับจินตภาพของบทกวีที่มีลักษณะแนวคิดเหนือจริง (Surrealism) ผ่านการขับร้องประโยคเพลงที่มีลีลาล่องลอยด้วยเทคนิคการขับร้องประโยคยาวแบบเสียงต่อเนื่อง (Legato) และเน้นหนักความสวยงามของคำร้องแต่ละคำโดยใส่ใจเรื่องการออกเสียงคำให้ไพเราะชัดเจน เช่น “พราวไปทั่วไพรพฤกษา ฉ่ำชื่นชวนชม” และประโยคที่ร้องว่า “พลีล่องลอยลม สู่สุขสมจากแดนสรวง” การเล่นคำในลักษณะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่งของคำร้องที่นักร้องต้องใส่ใจในรายละเอียด และขับร้องออกมาให้ไพเราะชัดเจน

สรุปผลการวิจัย

คุณฉวีนิพนธ์การแสดงดนตรี: สุนทรีระเพลงร้องโรมแนดิกแห่งตำนาน เป็นการวิจัยสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมเพลงร้องศิลป์หลากหลายภาษาและลีลาที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทเพลงที่ทรงคุณค่าในลักษณะต่าง ๆ กันเพื่อให้สาธารณชนชาวไทยได้รู้จักกับบทเพลงเหล่านั้นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ เพลงร้องศิลป์แห่งสยามที่ได้นำมา

เรียบเรียงเสียงประสานใหม่ นำเสนอทั้งความงามในมิติดั้งเดิมและมิติแห่งโลกสมัยใหม่ไปพร้อมกันได้ อย่างลงตัว การเพิ่มขึ้นของงานที่มีความประณีตบรรจง จินตนาการและสุนทรียะในสังคมไทย จะเปิดโอกาสให้คนไทยเข้าถึงบทเพลงอันกลั่นออกมาจากความคิดชั้นยอดได้มากขึ้น และเมื่อคนในสังคมเข้าใจว่าการฟังเพลงคลาสสิกและเพลงร้องศิลปินนั้นไม่ได้ฟังยาก เพียงเปิดรับฟังและรื่นรมย์ไปกับถ้อยทำนองเพลงอันไพเราะ จินตนาการของผู้ฟังจะโลดแล่นเข้าสู่อารมณ์และเรื่องราวอันแฝงอยู่ในดนตรีโดยอัตโนมัติ และเมื่อปราศจากความพยายามที่ต้องคิดหรือตีความแล้ว ปัญญาจะเกิดขึ้นเอง ซึ่งถือว่าเป็นหลักสำคัญของการเสพงานศิลปะ นอกจากนั้น องค์ความรู้ในเชิงลึกที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ตีความ และนำออกเผยแพร่ในงานดุชนิพนธ์นี้ จะเป็นข้อมูลสำคัญที่นักร้องและนักดนตรีสามารถนำไปใช้ศึกษาหาแนวทางในการสร้างความเป็นเลิศทางด้านดนตรีคลาสสิกให้ดียิ่งขึ้นได้อย่างไม่มีขีดจำกัด สมกับคำว่า “วิจัยเชิงสร้างสรรค์งานแสดงดนตรีเพลงร้องศิลปินโรแมนติก”

กิตติกรรมประกาศ

กรวิช เทพหัสดิน ณ อยุธยา ขอขอบคุณจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโอกาสที่ให้ทุนการศึกษา หลักสูตรดุชนิพนธ์ “100 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” สาขาวิชาศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2559 (The 100th Anniversary Chulalongkorn University Fund for Doctoral Scholarship) สำหรับการศึกษาและจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ดุชนิพนธ์การแสดงดนตรี: สุนทรียะเพลงร้องโรแมนติกแห่งตำนาน

เอกสารอ้างอิง

- [1] Pancharoen, N. (2009). *Music dictionary* (4th edition). Bangkok: Katecarat Publishing. (in Thai)
- [2] McDaniel, Mary Eileen. (1973). *Dramatic expression in thirty musical settings of Goethe's "Der Erlkonig"*. Master's Thesis. Texas: North Texas State University. (in USA.)
- [3] Ham, Harry C. (1964). *A Comparative analysis of selected Goethe-Lieder Schubert and Wolf*. Master's Thesis. Texas: North Texas State University. (in USA.)
- [4] Devahastin na Ayudhya, J. (2002). *Devahastin relatives. In memory of 89 years Devahastin family name conferred by King Rama the Sixth*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. (in Thai)
- [5] Thewtong, D. (2017). *Essense in singing*. Bangkok: Viscom Center Ltd. (in Thai)
- [6] Lhuang Praditpirho Foundation (Sorn Silapabunleng) and descendants, together with Office of Art and Cultural, Chulalongkorn University. (2012). *The centennial birthday of Prasidh Silapabanleng, National Artist, Thai classical music*. [program]. Bangkok: n.d. (in Thai)
- [7] Kasikornbank. (2014). *100th Year of ML Thanpuying Puangroi Sanitwong, August 28th-29th, 2017 [Performance]*. Bangkok: Thailand Cultural Center.
- [8] Music Festival Organization. (1992). *Music Festival August 35 Pracha Roum Jai*. [program]. Bangkok: n.d. (in Thai)